

"Sibiřské vyhnanství" pro sibiřské kočky: Vrátí se někdy zpátky?

Alexander Kolesnikov, PhD (molekulární genetika),
chovatelská stanice [Sibaris](#),

(přeložil Jaroslav Pinkava, s povolením autora, je to překlad článku

[A "Siberian Exile" for Siberians: Will They Ever Be Back?](#),
<http://www.pawpeds.com/pawacademy/general/siberianexile/>)

Část 1.

Nyní probíhající široká diskuse (a to i na stránkách tohoto časopisu - Droug A.K.) o budoucnosti sibiřského plemene koček vytáhla na světlo důležité protiklady, které existují v společenství milovníků těchto známých koček, koček pocházejících z Ruska. Kromě těchto vzájemně se negujících pohledů, je nejvíce na překážku skutečnost, že mnoho členů tohoto společenství nemá jasnou vizi, jak by se vlastně toto plemeno mělo dále vyvíjet.

Letadla nemají nouzovou brzdu z dobrých důvodů. Stejně tak evoluce nepovoluje žádné "zastávky", kdy lze přistát a beztržně odpočívat. Evoluční "zastávka" vyústí v strmou a těžko překonatelnou regresi. To platí pro přírodní evoluci a ještě více to platí pro evoluci umělou.

Nedostatek pochopení základních biologických principů (kromě aplikované genetiky vztahující se k zbarvení srsti) se může chovateli ošklivě vymstít. Speciálně to platí pro mladé plemeno, které potřebuje, aby byl významný díl práce odveden na stabilizaci typu kočky. Řada chovatelů a stejně tak i posuzovatelů koček, kteří jsou v tomto bludišti lapeni, pak brouzdá po ruských internetových stránkách a tištěných publikacích, nachází tam různé názory ohledně sibiřského plemene, přičemž v těchto publikovaných názorech často chybí felinologický obsah, zato jsou plné emocí a žalob. energii a houževnatost těchto osob by bylo lépe použít na jiné, konkrétnější a mírumilovnější účely.

Skutečně, je obtížné zbavit se myšlenky, že v žáru emocí nemyslí žádná z těchto osob na samotné kočky. V tomto článku je lépe odsunout takovéto diskuse trochu stranou a soustředit se na první a nejpřednější problém chovatele, na kočky samotné.

Během posledních desetiletí jsme bohužel často slyšeli slova "Red Book", vymírající druhy a tak dále. Přírodní evoluce na Zemi je stále více a více nahrazována evolucí anthropogenní. A pravděpodobně se tento proces již zpět nevrátí, alespoň ne v dohledném budoucnu.



Současná sibiřská kočka

Zjevným příkladem anthropogenní evoluce je domestikace kočky a její rozšíření. Dostatečně velká populace domestikovaných koček společného fenotypu, které žijí v prostředích s příbuznými podmínkami, může být základem pro vznik tzv. "domorodého" či "národního" plemene. Zdálo by se, že není obtížné takovouto cestou vytvořit nové národní plemeno. Podle všeho, takováto populace obsahuje bohatý genetický materiál, který je uchovávan po desetiletí či dokonce staletí přírodou a částečně i díky selekci prováděné člověkem. V kočičím společenství tohoto typu jsou rozdíly mezi jeho reprezentanty dostatečně malé, takové, že mohou sloužit k identifikaci určitého typu, který je třeba rozvíjet, objasňovat přitom jeho nejvíce charakteristické rysy, pokoušet se vyjasnit si podstatu obecně známého E Pluribus Unum, a tudíž vytvořit nikoliv destilované pokojové plemeno, ale reálné "divoké" zvíře...

Tato cesta však může být mnohem obtížnější než by se zdálo. V reálném světě fenotypové (nebo "typové") podobnosti, které nastávají v přirozené kočičí populaci, nemusí ve skutečnosti odrážet vysokou shodu kočičích genotypů. Převaha určitých stabilně reprodukováných fenotypů v kočičí populaci neznamená nutně, že při aktivním umělém výběru z části této populace zůstane zachována stabilita a také, že může být snadno odkloněna směrem k požadovaným změnám.



Současná sibiřská kočka

Základ domorodého plemene je stanovován většinou felinologů jako výsledek spontánního výběru v izolované sinantropní populaci se společným fenotypem.

Pouze v kočičí populaci, která je dostatečně velká a relativně izolovaná po dlouhé časové období (mnoho dekád, raději století) je genotyp stabilizovaný. Pouze takováto populace může být konvertována na domorodé plemeno a to bez nepřiměřených obtížností.

Role umělého výběru při formování domorodého plemene může být zanedbatelná (NFC, MC) anebo podstatná (KOR). Posledně jmenované plemeno je také nazýváno kočkami štěstěny a ve své vlasti je téměř posvátné. Cesta ke stabilizaci populace je tudíž nevýznamná, pouze je vyžadováno dlouhé časové období ke stabilizaci výběru jakékoliv typu tak, aby byla dosažena homogenita fenotypu.

Avšak z pohledu genetiky je jakákoliv populace sinantropních koček mnohem více různorodá, abychom neřekli chaotická, než jsou obvyklé biologické druhy. Nicméně se takováto populace řídí obecnými biologickými zákony. Znalost těchto pravidel či modelů v průběhu formování plemene a jeho vývoje může napomoci vyhnout se pohybu nesprávným směrem, směrem, který by plemeno přivedl do slepé uličky (bez vyrovnaných koček).

Formulace genotypu populace (tj. shrnutí a rozdělení všech genů v populaci) je popisována v termínech srovnávacích oddílů genetiky, v populační genetice. Znalost základů této disciplíny by měla být velmi užitečnou účastníkům diskuzí okolo sibiřských koček a něvských maškarád – pokud tito jsou skutečně zainteresováni objasnit si podstatu problému.

Začneme od základů. Odkud pochází "sibiřský" fenotyp, čím jsou sibiřské kočky dneška a co můžeme zde očekávat v budoucnosti?

Někteří felinologové předpokládají, že nějaká archetypová kočka v minulosti byla předkem mnoha, ne-li všech polodlouhosrstých a dlouhosrstých koček. Posledně jmenované byly předmětem intenzivního umělého výběru. Je obtížné si představit, že srst perských koček děkuje svému původu divokým či polodivokým kočkám v průběhu přirozeného výběru. Hustý polodlouhosrstý kožich, který se sezónně mění, to je již něco zcela jiného, jestliže to vztáhneme k výhodným selekcím v přirozených podmínkách.

Je zřejmé, že dokonce i před dvěma sty lety byla lidská civilizace zcela jiná, než je dnes a úloha přirozených činitelů ve vztahu k vývoji domestikovaných zvířat byla podstatně větší. Obecně akceptovaným předchůdcem domestikovaných koček je africká divoká kočka *Felis Lybica*. Jestliže zvážíme rozdíly mezi kočkami, které pochází ze Středního Východu a klasickými krátkosrstými kočkami, které jsou přímými potomky egyptských koček a tedy potomky *Felis Lybica* a v menším rozsahu potomky *Felis Chaus* (kočka bažinná), lze pak předpokládat, že polodlouhosrsté kočky Středního Východu získaly podstatnou část genetického materiálu od jiných koček. Ty vlastnosti, jako jsou struktura a délka srsti, pevně stavěné tělo a některé další prvky fenotypů se vyvíjely unikátně u koček Středního Východu po dobu několika staletí.



Felis silvestris – evropská divoká kočka

Nejpravděpodobněji k tomu přispěla lesní divoká kočka, **Felis Silvestris**, resp. přesněji její poddruhy. Poznamenejme, že zoologové rozeznávají více než 20 podruhů *Felis Silvestris*. Nejznámější z nich je evropská divoká kočka, jejíž úloha při domestikaci koček v Evropě je obvykle popírána. Avšak lokality lesních divokých koček nejsou omezeny na Evropu a zahrnují také Střední Východ, Turecko, Kavkaz a částečně i vzdálenější východní regiony jako Irán. Některé odlišné poddruhy *Felis Silvestris* žijí v Indii a také v Tibetu.



Felis Lybica – africká divoká kočka

Lokality poddruhů na Středním Východě se překrývají s lokalitami, kde žijí *Felis chaus* a také *Felis lybica*. Je to právě tento region, kde žijí původní dlouhosrsté a polodlouhosrsté kočky. Tuto oblast lze považovat za dávnou domovinu dlouhosrstých a polodlouhosrstých koček.



Felis silvestris caucasica

Poddruh lesní divoké kočky na Středním Východě je znám jako **Felis silvestris caucasica**. Jejich kožich je hustý a obsahuje velmi dobře vyvinutou podsadu v zimě. Není to překvapením. Nelítostné zimy nejsou vzácností v horách Malého Kavkazu a stejně tak i v horských oblastech Turecka a Iránu. Mnoho těchto území leží výše než 1500 metrů nad mořskou hladinou a v zimě zde teploty klesají až na minus 30 stupňů. Síla zimních větrů v této oblasti je také vysoká. Naopak léto je velmi horké a suché.



Felis Silvestris Caucasica – obrázek vyfotografovaný ruským felinologem v Arménii.

To je pak příčinou toho, že *Felis Silvestris Caucasica* má polodlouhý kožich s hustou podsadou, který líná v teplých obdobích. Jak lze z obrázku vyzpozorovat, *Felis Caucasica* je charakterizována statným válcovitým tělem, kulatou hlavou s tupým nosem a je zde viditelný nikoliv však zdůrazněný přechod z relativně se svažujícího čela k nosu, kratší masivní nohy a relativně krátký ocas. Jinými slovy ... připomíná to hodně ... ano, sibiřské plemeno. Je to náhodná shoda?

Nejpravděpodobněji nikoliv. Anekdota ze sovětské éry, na kterou si vzpomínám: pojednávala o zlodějíčkovi, který kradl součástky z továrny na střelné zbraně. Továrna také vyráběla kola a jiné civilní zboží. Avšak ať zlodějíček dělal co dělal, při pokusech něco z ukradených součástek složit, vždy když to zkusil, vyšel mu z toho Kalašnikov. Nechme ho vystřelit, nám tato jednoduchá anekdota poslouží jako vhodná ilustrace pro základní genetické postuláty a pro body, které budeme dále diskutovat.

Jak se přesně v populaci domácích koček objevily geny, které definují dlouhý kožich, není známo. Není však konkrétně důležité, zda byly polodlouhosrsté kočky domestikovány nezávisle, anebo zda kočky migrovaly z hlavních center domestikace v Egyptě a v Malé Asii na Východ a přitom cestou získaly od divokých koček vhodný genetický materiál. Důležitý je výsledek, sibiřská kočka má jasně definovaný fenotypický prototyp, nejpravděpodobněji z východního poddruhu evropské lesní kočky žijící na Kavkaze a v Malé Asii.



Evropská divoká kočka

Ačkoliv o kožichu evropské lesní kočky nelze říci, že by byl zcela krátký, je obtížné ho porovnávat s hustou a pevnou srstí *Felis silvestris caucasica*. Je zajímavé, že přizpůsobivost divokých koček je dokonce taková, že v horských oblastech Evropy, v Alpách a Pyrenejích je délka kožichu divokých lesních koček delší než je délka kožichu klasických evropských divokých koček (viz obrázek).

Lze si představit cesty, kterými se fenotyp podlodlouhosrstých koček šířil z oblastí Kavkazu a Malé Asie dále na Východ, přitom dál vzniknout sinantropickým zvířatům.

Na rozdíl od středověké Evropy byly země Malé Asie a Kavkazu v 7-14 století naší éry "kvetoucí". Kočka v muslimských zemích je zvířetem, které je milováno, ne-li dokonce je zvířetem posvátným. To je důvodem, proč lze předpokládat, že kočky z perského a arabského světa a později i z Turecka, se šířily spolu s obchodníky směrem východním a severovýchodním. A je pravděpodobné, že vypadaly velice podobně, jako současné polodlouhosrsté kočky v Rusku. Dalším důkazem této teorie je existence bucharské kočky, na kterou již nyní bylo v Rusku téměř zapomenuto, kočky, která se velice podobala současné sibiřské kočce a kavkazské lesní kočce. Takto migrujíc, spolu s muslimskou populací a obchodníky směrem na severovýchod, archetyp polodlouhosrsté kočky se dostal na území střední Asie a Kazachstánu a odsud na Volhu a jižní Sibiř. Potom se polodlouhosrsté kočky šířily dále na Sibiř a do evropské části Ruska. Je vysoce pravděpodobné, že když se Rusko vymanilo zpod tatarského jha, narostl alternativní tok koček z Evropy do Ruska. To se však nestalo dříve než v 15-tém a 16-tém století...

A tedy charakteristické rysy kavkazské lesní kočky, které ji umožňovaly přežít v kontinentálním klimatu, s nelítostnými zimami v horských lesích, hrály velkou roli v současném standardu sibiřských koček. To je také důvod, proč uchování těchto rysů, zdůraznění těchto rysů v sibiřském plemeni by mělo být nejmoudřejší cestou pro další vývoj plemene.

V současnosti *Felis silvestris caucasica* patří mezi ohrožené druhy zanesené do Červené knihy Ruské federace. Také v Arménii je chráněna zákonem. Tento fakt, který sice přímo nesouvisí s diskutovanou problematikou, je zde uveden záměrně. Mohu tak čtenáře navrátit zpět k problému chování se populace v procesu ustavení a vývoje plemene. Kdy je druh považován za ohrožený? Stává se to tehdy, když velikost populace klesne na několik tisíc jedinců. V této situaci pak osud populace závisí na okolnostech, které

mohou náhle změnit cesty, kterými šel přirozený výběr. V genetice populací se takovéto procesy označují termíny jako "genetický posuv" a "efekt zúžení".



Sibiřské kočky současnosti

Tyto procesy mohou vést k nahrazení genotypu, který je pro populaci charakteristický, genotypem zcela odlišným, takovým, který v původní populaci byl zastoupen jen ve velmi malé proporcii. Při umělém výběru z malé populace s neznámým genotypem je velmi obtížné předpovídat, co bude výsledkem výběru a tudíž je obtížné získat požadované stabilní změny fenotypu. Jinými slovy, čím větší je stupeň genetické diverzity v malé populaci, která je zvolena pro výběr, tím je menší šance na úspěšnou cestu k požadovanému fenotypu.

To znamená, že během selekce, která je například směřována ve vztahu k barvě srsti, mohou nastat jiné nechtěné změny fenotypu. To mohou být změny v délce noh, tvaru

hlavy, upevnění dispozic k dědičným nemocem a další. A šance na takovéto nechtěné efekty narůstají se zmenšenou velikostí populace a v každé generaci, která se narodila v populaci oddělené od původního genetického zdroje.

Vůbec, všimněme si kolik kvalitních sibiřských koček se aktivně podílí na selekci v Rusku a v zemích bývalého SSSR? Hrubý výpočet provedený na základě informací z internetu ukazuje, že počet těchto zvířat nepřesahuje jeden a půl tisíce až dva tisíce. Kromě toho pokud si uvědomíme, že velká většina z nich nemá ani teoretickou možnost se vzájemně pářit a mnohé subpopulace sibiřských koček mají vysoký inbreeding, pak celková situace vypadá vážně. Ačkoliv sibiřským kočkám nehrozí přímé vyhynutí, kvalita páření v jejich populaci z hlediska uchování zmíněných genetických podmínek a zdůvodněné vylepšování plemene je na úrovni, kterou lze označit obdobně jako nejvíce nebezpečné situace popsané v Červené knize. To je důvod k zamyšlení, není-liž pravda?

Konec první části.

Popsali jsme zde minulost a současnost sibiřských koček a diskutovali obecné problémy, se kterými se setkáváme ve vývoji domorodého plemene, jehož počátek je odvozen z "divoké" populace.

V druhé části obrátíme pozornost přímo k situaci koček označovaných jako sibiřská maškaráda, k jejich vztahu k sibiřskému plemeni, jejich původu atd. Přitom budou aplikovány principy popsané v této první části.

© 2003 A. Kolesnikov, Moscow, Russia (English version of an originally Russian article published in the Russian Cat Magazine "Droug" in January 2003. The original article uses partly different illustration).